

ՀՀ ՎՃՈՎԵԿ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄԸ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԳՈՐԾ ԹԻՎ ՎԴ/8136/05/22
ՄԱՍԻՆ

Գլխավոր տեղեկություն

Տիպ Որոշում

Ակտի տիպ Հիմնական ակտ (02.08.2024-մինչ օրս)

Կարգավիճակ Գործում է

Սկզբնաղբյուր Միասնական կայք 2024.08.19-2024.09.01
Պաշտոնական հրապարակման օրը 19.08.2024

Ընդունող մարմին Վճռաբեկ դատարան

Ընդունման ամսաթիվ 02.08.2024

Ստորագրող մարմին Նախագահող

Ստորագրման ամսաթիվ 02.08.2024

Ուժի մեջ մտնելու ամսաթիվ 02.08.2024

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ՎՃՌԱԲԵԿ ԴԱՏԱՐԱՆ

ՀՀ վերաքննիչ վարչական
դատարանի որոշում

Վարչական գործ թիվ ՎԴ/8136/05/22

Նախագահող դատավոր՝ Ա. Առաքելյան

Վարչական գործ թիվ ՎԴ/8136/05/22
2024 թ.

Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ

ՀԱՆՈՒՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

Հայաստանի Հանրապետության վճռաբեկ դատարանի վարչական պալատը (այսուհետ՝
Վճռաբեկ դատարան) հետևյալ կազմով՝

Նախագահող
զեկուցող

Հ. Բեդևյան
Ռ. Հակոբյան
Զ. Մկրտչյան

2024 թվականի օգոստոսի 02-ին

գրավոր ընթացակարգով քննելով «Բար» ՍՊԸ-ի (այսուհետ՝ Ընկերություն) վճռաբեկ բողոքը
ՀՀ վերաքննիչ վարչական դատարանի 22.01.2024 թվականի «Վերաքննիչ բողոքը մերժելու
մասին» որոշման դեմ՝ վարչական գործով ըստ հայցի Ընկերության ընդդեմ ՀՀ պետական
եկամուտների կոմիտեի (այսուհետ՝ Կոմիտե)՝ Կոմիտեի 15.09.2022 թվականի թիվ 72655-9Ա
որոշումն անվավեր ճանաչելու պահանջի մասին,

Պ Ա Ր Զ Ե Ց

1. Գործի դատավարական նախապատմությունը.

Դիմելով դատարան՝ Ընկերությունը պահանջել է անվավեր ճանաչել Կոմիտեի 15.09.2022
թվականի թիվ 72655-9Ա որոշումը: Հայցվորը նաև ներկայացրել է միջնորդություն՝ վիճարկման
հայց ներկայացնելու դատավարական ժամկետի բաց թողնումը հարգելի համարելու և այն
վերականգնելու վերաբերյալ:

ՀՀ վարչական դատարանի (դատավոր՝ Ա. Հարությունյան) (այսուհետ՝ Դատարան)
30.10.2023 թվականի որոշմամբ բաց թողնված դատավարական ժամկետը վերականգնելու
մասին Ընկերության միջնորդությունը մերժվել է:

ՀՀ վերաքննիչ վարչական դատարանի (այսուհետ՝ Վերաքննիչ դատարան) 22.01.2024
թվականի որոշմամբ Ընկերության վերաքննիչ բողոքը մերժվել է, և Դատարանի 30.10.2023
թվականի «Բաց թողնված դատավարական ժամկետը վերականգնելու միջնորդությունը
մերժելու մասին» որոշումը թողնվել է անփոփոխ:

Սույն գործով վճռաբեկ բողոք է ներկայացրել Ընկերությունը (ներկայացուցիչ՝ Լուսինե
Գրիգորյան):

Վճռաբեկ բողոքի պատասխան չի ներկայացվել:

2. Վճռաբեկ բողոքի հիմքը, հիմնավորումները և պահանջը.

Սույն վճռաբեկ բողոքը քննվում է հետևյալ հիմքի սահմաններում՝ ներքոհիշյալ
հիմնավորումներով.

Վերաքննիչ դատարանը խախտել է ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 27-րդ
հոդվածը, 145-րդ հոդվածի 2-րդ մասը, ՀՀ հարկային օրենսգրքի 398-րդ հոդվածի 5.1-ին մասը:
Բողոք բերած անձը նշված պնդումը պատճառաբանել է հետևյալ փաստարկներով.

Վերաքննիչ դատարանը, ուսումնասիրելով «Taxpayer 3.690» ծրագրի քաղվածքը, եկել է
սխալ եզրահանգման՝ նշելով, որ 19.09.2022 թվականին՝ ժամը 18:33 րոպե 43 վայրկյանին,
հայցվորը մուտք է գործել համակարգ, ուստի ծանուցվել է վիճարկվող որոշման մասին, այնինչ՝
«Taxpayer 3.690» ծրագրի քաղվածքի ուսումնասիրությունից չի հետևում, որ Ընկերությունը
19.09.2022 թվականին ժամը 18:33 րոպե 43 վայրկյանին մուտք է գործել համակարգ: Այդ
փաստաթղթի վրա նշված է ՀՆԷՀ համակարգում հարկ վճարողի ծանուցման վերաբերյալ
տեղեկատվություն՝ երբ՝ 19.09.2022 թվական՝ ժամը 18:33:43:

Բացի այդ, սույն քաղվածքի «ծանուցված փաստաթուղթ» դաշտում նշված չէ ո՛չ որևէ
որոշման ամսաթիվ և ո՛չ էլ որևէ որոշման համար, ինչպես նաև վարչական գործի նյութերում
և Հայաստանի Հանրապետության իրավական տեղեկատվական համակարգում առկա չէ
որևէ իրավական ակտ՝ «Taxpayer 3.69.0» ծրագրի կիրարկման (գործարկման) կանոնների
մասին, որով հնարավոր կլինի հասկանալ, թե «Taxpayer 3.69.0» ծրագրի որ բաժինը ե՞րբ և ում
կողմից է լրացվում, լրացվում է ավտոմատ եղանակով, թե՛ անձի կողմից: Ավելին՝ վարչական
մարմնի կողմից ներկայացված փաստաթղթերից որևէ մեկով չի հաստատվում այն փաստը, որ
հարկ վճարողը որոշումն անձնական էջում տեղադրվելուց հետո 5 աշխատանքային օրվա
ընթացքում մուտք է գործել անձնական էջ, հետևաբար անհիմն են Կոմիտեի կողմից

ներկայացված փաստարկները:

Բացի այդ, Վերաքննիչ դատարանը հաշվի չի առել այն հանգամանքը, որ անձնական եջ մուտք գործելու պահը հավաստվում է էլեկտրոնային համակարգի կողմից ինքնաշխատ եղանակով՝ հարկ վճարողին ուղարկվող հաղորդագրությամբ, մինչդեռ սույն պարագայում համակարգը հարկ վճարողին նման հաղորդագրություն չի ուղարկել, իսկ Կոմիտեի կողմից նման փաստը հավաստող ապացույց չի ներկայացվել դատարան:

Վերաքննիչ դատարանը հաշվի չի առել նաև այն հանգամանքը, որ Ընկերությունը վիճարկվող վարչական ակտին ծանոթանալու հնարավորություն է ունեցել 28.11.2022 թվականին և Կոմիտեի 28.11.2022 թվականի թիվ 11-4/86108-2022 գրությամբ վիճարկվող ակտն ստանալուց հետո սահմանված երկամսյա ժամկետում ներկայացրել է հայցադիմումը, հետևաբար Ընկերությունը Կոմիտեի 15.09.2022 թվականի թիվ 72655-9Ա վարչական ակտն անվավեր ճանաչելու պահանջով հայցադիմումը ներկայացրել է սահմանված ժամկետում, իսկ «Taxpayer 3.69» ծրագրի քաղվածքը չի կարող համարվել պատշաճ ապացույց հիմնավորելու համար, որ Ընկերությունն ստացել է վիճարկվող վարչական ակտը:

Վերոգրյալի հիման վրա՝ բողոք բերած անձը պահանջել է վերացնել Վերաքննիչ դատարանի 22.01.2024 թվականի «Վերաքննիչ բողոքը մերժելու մասին» որոշումը և կայացնել նոր դատական ակտ:

3. Վճռաբեկ դատարանի պատճառաբանությունները և եզրահանգումները.

Վճռաբեկ դատարանն արձանագրում է, որ սույն գործով վճռաբեկ բողոքը վարույթ ընդունելը պայմանավորված է ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 161-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետով նախատեսված հիմքի առկայությամբ՝ նույն հոդվածի 2-րդ մասի 3-րդ կետի իմաստով, այն է՝ բողոքում բարձրացված հարցի վերաբերյալ վճռաբեկ դատարանի որոշումը կարող է էական նշանակություն ունենալ օրենքի և այլ նորմատիվ իրավական ակտերի միատեսակ կիրառության համար, քանի որ իրավահարաբերության ծագման պահին գործող ՀՀ հարկային օրենսգրքի 398-րդ հոդվածի 5.1-ին մասի կապակցությամբ առկա է իրավունքի զարգացման խնդիր:

Սույն վճռաբեկ բողոքի քննության շրջանակներում Վճռաբեկ դատարանն անհրաժեշտ է համարում անդրադառնալ չվճարված հարկային պարտավորությունների գանձման վերաբերյալ որոշման՝ հարկ վճարողներին էլեկտրոնային եղանակով պատշաճ ծանուցման, ինչպես նաև տվյալ որոշման իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ հայցադիմումով ՀՀ վարչական դատարան դիմելու ժամկետների հաշվարկման առանձնահատկություններին:

ՀՀ Սահմանադրության 61-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ յուրաքանչյուր ոք ունի իր իրավունքների և ազատությունների արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունք:

ՀՀ Սահմանադրության 63-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ յուրաքանչյուր ոք ունի անկախ և անաչառ դատարանի կողմից իր գործի արդարացի, հրապարակային և ողջամիտ ժամկետում քննության իրավունք:

«Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» Եվրոպական կոնվենցիայի (այսուհետ՝ Կոնվենցիա) 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն՝ յուրաքանչյուր ոք, երբ որոշվում է նրա քաղաքացիական իրավունքները և պարտականությունները կամ նրան ներկայացրած ցանկացած քրեական մեղադրանքի առնչությամբ, ունի օրենքի հիման վրա ստեղծված անկախ ու անաչառ դատարանի կողմից ողջամիտ ժամկետում արդարացի և հրապարակային դատաքննության իրավունք:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի (այսուհետ՝ Եվրոպական դատարան) տեսանկյունից՝ դատարան դիմելու իրավունքը Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածով նախատեսված երաշխիքների անբաժան մասն է (տե՛ս, *Zubac v. Croatia (UՊ)*, թիվ 40160/12 գանգատով Եվրոպական դատարանի 05.04.2018 թվականի վճիռը, կետ 76):

Եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի համաձայն՝ դատարանի մատչելիության իրավունքն արդար դատաքննության իրավունքի բաղկացուցիչ մասն է: Այնուամենայնիվ, այդ իրավունքը բացարձակ չէ և կարող է ենթարկվել սահմանափակումների: Այդ սահմանափակումները թույլատրվում են, քանի որ մատչելիության իրավունքն իր բնույթով պահանջում է պետության կողմից որոշակի կարգավորումներ: Այս առումով պետությունը որոշակի հայեցողական լիազորություն ունի: Դատարանի մատչելիության իրավունքի սահմանափակումը պետք է իրականացվի այնպես, որ այն չխախտի կամ զրկի անձին մատչելիության իրավունքից այնպես կամ այն աստիճան, որ խախտվի այդ իրավունքի բուն էությունը: Դատարանի մատչելիության իրավունքի սահմանափակումը չի կարող համատեղելի լինել Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի հետ, եթե այն իրավաչափ նպատակ չհետապնդի, և եթե չլինի ողջամիտ հարաբերակցություն ձեռնարկվող միջոցների և հետապնդվող նպատակների միջև համաչափության առումով (տե՛ս, *Ashingdane v. The United Kingdom*, թիվ 8225/78 գանգատով Եվրոպական դատարանի 28.05.1985 թվականի վճիռը, կետ 57):

Ժամկետային սահմանափակումները, որոնք սահմանվում են պետության կողմից, հետապնդում են որոշակի կարևոր նպատակներ, մասնավորապես՝ իրավական որոշակիության երաշխավորումը, հավանական պատասխանողի պաշտպանությունը ժամկետանց հայցերից, որի դեպքում դժվար կլինի կանխել անարդարությունը, որը կարող է առաջանալ, եթե դատարաններից պահանջվի քննել այնպիսի դեպքեր, որոնք տեղի են ունեցել

հեռավոր անցյալում այն ապացույցների հիման վրա, որոնք կարող են լինել ոչ արժանահավատ և ոչ ամբողջական՝ բավականաչափ ժամանակահատված անցած լինելու պատճառով: Ժամկետային սահմանափակումների առումով պետությունները նույնպես հայեցողական լիազորություն ունեն որոշելու, թե դատարանի մատչելիությունն ինչպես պետք է սահմանափակվի (*տե՛ս, Stubbings and others v. The United Kingdom գործով Եվրոպական դատարանի 22.10.1996 թվականի վճիռը, կետեր 51, 55*):

Մեկ այլ վճռով Եվրոպական դատարանը նշել է, որ դատարանի մատչելիությունն օրենսդրական կարգավորումների առարկա է, և դատարանները պարտավոր են կիրառել դատավարական համապատասխան կանոնները՝ խուսափելով ինչպես գործի արդարացի քննությանը խոչընդոտող ավելորդ ձևականություններից (ֆորմալիզմից), այնպես էլ չափազանց ճկուն մոտեցումից, որի դեպքում օրենքով սահմանված դատավարական պահանջները կկորցնեն իրենց նշանակությունը: Ըստ Եվրոպական դատարանի՝ դատարանի մատչելիության իրավունքը խաթարվում է այն դեպքում, երբ օրենսդրական նորմերը դադարում են ծառայել իրավական որոշակիության ու արդարադատության պատշաճ իրականացման նպատակներին և խոչընդոտում են անձին հասնել իրավասու դատարանի կողմից իր գործի ըստ էության քննությանը (*տե՛ս, Dumitru Gheorghe v. Romania գործով Եվրոպական դատարանի 12.04.2016 թվականի վճիռը, կետ 28*):

Վճռաբեկ դատարանն արձանագրում է, որ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքով ՀՀ վարչական դատարան հայց ներկայացնելու, դատական պաշտպանություն հայցելու համար համապատասխան ժամկետների սահմանումը նպատակ է հետապնդում ապահովել իրավական որոշակիությունն ու անվտանգությունը: ՀՀ վարչական դատարանի մատչելիության իրավունքի իրավաչափ սահմանափակումներն օրենսդիրը սահմանել է՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքում հայցադիմում ներկայացնելու համար որոշակի իրավական պահանջներ ու պայմաններ ամրագրելու միջոցով, որոնք վերաբերում են նաև հայցադիմումի ներկայացման ժամկետներին: Միաժամանակ սահմանված են հայցադիմումի ներկայացման ժամկետները չպահպանելու իրավական հետևանքները, որոնք դրսևորվում են դատարանի կողմից հայցադիմումը վերադարձնելու և հայցադիմումի ընդունումը մերժելու միջոցով:

ՀՀ վճռաբեկ դատարանը նախկինում կայացրած որոշումներից մեկով արձանագրել է, որ անձինք իրենց դատական պաշտպանության իրավունքից կարող են օգտվել օրենքով սահմանված ժամկետներում, և որպեսզի վարչական դատարանն իրավասու լինի գործադրելու օրենքով սահմանված իր լիազորությունները կոնկրետ իրավական վեճն ըստ էության լուծելու համար, անհրաժեշտ է երկու պայմանների միաժամանակյա առկայություն, առաջին՝ համապատասխան հայցի առկայություն, երկրորդ՝ հայցի ներկայացում վարչական դատարան՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված ժամկետներում: Դատավարական ժամկետները բաց թողնելու դեպքում երկրորդ պայմանն ապահովված կարող է համարվել միայն կոնկրետ վարչական գործում բաց թողնված դատավարական ժամկետների վերականգնման բավարարված միջնորդության առկայության դեպքում, իսկ մնացած դեպքերում անձը չի կարող օգտվել դատական պաշտպանության իրավունքից, իսկ ՀՀ վարչական դատարանն իրավասու չէ գործադրելու օրենքով վարչական դատարանի համար նախատեսված լիազորությունները (*տե՛ս, Քնարիկ Սարգսյանն ընդդեմ ՀՀ արդարադատության նախարարության դատական ակտերի հարկադիր կատարումն ապահովող ծառայության թիվ ՎԴ/2242/05/15 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 09.09.2015 թվականի որոշումը*):

Այսպես, ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 66-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ վիճարկման հայցով հայցվորը կարող է պահանջել ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն վերացնել միջամտող վարչական ակտը (ներառյալ՝ զուգորդվող վարչական ակտի միջամտող դրույթները):

Նույն օրենսգրքի 72-րդ հոդվածը սահմանում է ՀՀ վարչական դատարան դիմելու ժամկետները՝ ըստ հայցատեսակների: Վիճարկման հայցի համար նույն հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետը սահմանում է երկամսյա ժամկետ, որը հաշվարկվում է վարչական ակտի ուժի մեջ մտնելու պահից:

«Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 60-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ գրավոր վարչական ակտն ուժի մեջ է մտնում այդ ակտի ընդունման մասին՝ նույն օրենքի 59-րդ հոդվածով սահմանված կարգով իրազեկելուն հաջորդող օրվանից, եթե օրենքով կամ այդ ակտով այլ բան նախատեսված չէ:

Հաշվի առնելով վերոնշյալ իրավակարգավորումները, ՀՀ վճռաբեկ դատարանի և Եվրոպական դատարանի դիրքորոշումները՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրում է, որ իրավական որոշակիության ու անվտանգության պաշտպանության համատեքստում դատական պաշտպանության իրավունքի արդարացի սահմանափակման եղանակներից մեկը ՀՀ վարչական դատարանի դիմելու ժամկետային սահմանափակումն է: Օրենսդիրը որպես վարչական ակտի վիճարկման ժամկետի ելակետ ընդունել է տվյալ վարչական ակտը հասցեատիրոջը պատշաճ ծանուցելուն հաջորդող (տվյալ վարչական ակտի ուժի մեջ մտնելու) օրը:

Այսպիսով, պարզ է դառնում, որ քանի դեռ վարչական ակտի հասցեատերը պատշաճ կերպով չի ծանուցվել վարչական ակտի վերաբերյալ, ապա տվյալ ակտը չի կարող իրավական հետևանքներ ունենալ:

27.01.2015 թվականի թիվ ՍԴՈ-1189 որոշման մեջ ՀՀ սահմանադրական դատարանը

արձանագրել է, որ՝ «(...) *շահագրգիռ սուբյեկտների կողմից (...) պատշաճ ծանուցված լինելը՝ վերջիններիս իրավունքների պաշտպանության conditio sine qua non (պայման, առանց որի հնարավոր չէ) կարևոր պայման է, առանց որի հնարավոր չէ երաշխավորել նրանց իրավունքների արդյունավետ պաշտպանությունը: Ուստիև ծանուցման ինստիտուտի իրավական կանոնակարգումները պետք է կրեն ոչ թե ձևական բնույթ, այլ պետք է ուղղված լինեն (...) սուբյեկտի (...)՝ Սահմանադրությամբ և օրենքներով երաշխավորված իրավունքների պաշտպանությանը: Նշված նպատակն իրագործելու համար օրենսդիրը պետք է նախատեսի (...) արդյունավետ ծանուցման (...) ընթացակարգ, որը գործնականում կբացառի (...) շահագրգիռ անձանց օբյեկտիվորեն ոչ իրազեկված լինելու իրավիճակները»:*

Եվրոպական դատարանը, անդրադառնալով անձի իրավական պաշտպանության միջոցներին, արձանագրել է, որ Կոնվենցիայի 13-րդ հոդվածի պահանջներով սահմանված պաշտպանության միջոցները պետք է արդյունավետ լինեն թե՛ գործնական և թե՛ իրավական առումներով, մասնավորապես՝ այն առումով, որ պաշտպանության միջոցներից օգտվելը չպետք է անհիմն խոչընդոտվի պետական մարմինների գործողություններով կամ անգործությամբ (*տե՛ս, Kilic v. Turkey թիվ 22492/93 գանգատով Եվրոպական դատարանի 28.03.2000 թվականի վճիռը, կետ 91, տե՛ս նաև, Iatridis v. Greece թիվ 31107/96 գանգատով Եվրոպական դատարանի 25.03.1999 թվականի վճիռը, կետ 66*):

Եվրոպական դատարանը, անդրադառնալով անձի իրավունքներին միջամտող որոշման ծանուցման հանգամանքին, նշել է, որ հայց ներկայացնելու կամ բողոք բերելու իրավունքը պետք է առկա լինի հենց այն պահից, երբ կողմերը կարող են տեղեկացված լինել իրենց նկատմամբ պարտականություններ սահմանող կամ իրենց օրինական իրավունքները կամ շահերը պոտենցիալ խախտող որոշման մասին (*տե՛ս, Miragal Escolano and Others v. Spain թիվ 55782/00 գանգատով Եվրոպական դատարանի 25.01.2000 թվականի վճիռը, կետ 37*):

Եվրոպական դատարանը նաև նշել է, որ իր դերն այսպիսի դեպքերում, այն է, որ որոշի, թե արդյոք դիմումատուները կարողացել են հույս դնել մի հետևողական համակարգի վրա, որը արդար հավասարակշռություն է հաստատում իշխանությունների և իրենց շահերի միջև: Եվրոպական դատարանը պետք է պարզի, թե արդյոք դիմումատուները հստակ, գործնական և արդյունավետ հնարավորություն ունեին վիճարկելու համապատասխան վարչական ակտը (*տե՛ս, Lay Lay Company Limited v. Malta թիվ 30633/11 գանգատով Եվրոպական դատարանի 23.07.2013 թվականի վճիռը, կետ 56*):

Թեև Եվրոպական դատարանը նշել է, որ իր իրավասությունը չէ որոշել, թե ինչպես պետք է հրապարակվեն խնդրո առարկա ծանուցումները, վերը նշված սկզբունքներից բխում է, որ եթե բողոքարկվում է վարչական մարմնի այն որոշումը, որը կարող է ուղղակիորեն ազդեցություն ունենալ երրորդ անձանց վրա, ապա անհրաժեշտ է համակարգ, որը հնարավորություն կտա այդ անձանց ժամանակին տեղեկացվել նման որոշման մասին: Սա պահանջում է, որ որոշումը կամ դրա վերաբերյալ համապատասխան տեղեկատվությունը հասանելի լինի նախապես որոշված և հրապարակված ձևով, որը հեշտությամբ հասանելի է բոլոր պոտենցիալ անմիջականորեն ազդեցության ենթարկվող անձանց: Նման հասանելիության համար բավարար երաշխիքների առկայության դեպքում, սկզբունքորեն պետության գնահատման սահմաններում է ընտրել բացառապես էլեկտրոնային միջոցներով հրապարակման համակարգը: Եվրոպական դատարանը նշել է նաև, որ, այնուամենայնիվ, պետք է նկատի ունենալ, որ այն որոշումների մասին, որոնք կարող են ազդեցություն ունենալ անձանց վրա, և որոնք դեմ անձինք կարող են առարկել կամ բողոքարկել, բացառապես էլեկտրոնային միջոցներով հանրությանը ծանուցելու պրակտիկան սպառնում է այն քաղաքացիների չծանուցմանը, ովքեր չունեն մուտք դեպի ինտերնետ կամ ովքեր համակարգչային կիրառման տեսանկյունից անգրագետ են (*տե՛ս, Stichting Landgoed Steenberg and Others v. The Netherlands թիվ 19732/17 գանգատով Եվրոպական դատարանի 19.01.2021 թվականի վճիռը, կետեր 47, 52*):

Այսպիսով, հաշվի առնելով ՀՀ սահմանադրական դատարանի և Եվրոպական դատարանի՝ պարտադիր ծանուցման ենթակա փաստաթղթերի ծանուցման համակարգերի վերաբերյալ արտահայտած դիրքորոշումները, Վճռաբեկ դատարանն արձանագրում է, որ օրենսդրությամբ պետք է նախատեսված լինեն անձանց իրավունքների արդյունավետ պաշտպանությունը երաշխավորող իրավակարգավորումներ, որի համար կարևորագույն պայման է անձի իրավունքներին և (կամ) օրինական շահերին առնչվող որոշման ընունմանն ուղղված վարույթի հարուցման (բացառությամբ օրենքով նախատեսված դեպքերի), միջամտող որոշման կամ պարտադիր ծանուցման ենթակա այլ փաստաթղթերի վերաբերյալ պատշաճ ծանուցված լինելը:

Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ ծանուցման համակարգի ընտրությունը բացառապես օրենսդրի գնահատման սահմաններում է, սակայն տվյալ հայեցողությունը բացարձակ չէ և սահմանափակված է բավարար երաշխիքների առկայության նախատեսման պահանջով: Մասնավորապես՝ որոշումը կամ դրա վերաբերյալ համապատասխան տեղեկատվությունը պետք է հասանելի լինի նախապես սահմանված և հրապարակված այնպիսի ձևով, որը հեշտությամբ հասանելի լինի այն անձանց շրջանակին, ում իրավունքներին անմիջականորեն առնչվում է տվյալ որոշումը կամ դրա վերաբերյալ համապատասխան տեղեկատվությունը:

Բացի այդ, պարտադիր ծանուցման ենթակա փաստաթղթերի ծանուցման համակարգերը պետք է գործարկվեն այնպես, որ ծանուցման ենթակա որոշումը կամ դրա վերաբերյալ համապատասխան տեղեկատվությունը, մատչելի լինի նաև այն անձանց, որոնք չունեն ինտերնետ հասանելիություն կամ բավարար հմտություններ համակարգչից օգտվելու համար:

Այսպես. համապատասխան փաստաթղթերի ծանուցման տարակերպ համակարգեր են նախատեսված «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքում և տարբեր հատուկ օրենքներում (այդ թվում նաև ՀՀ հարկային օրենսգրքում):

«Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 2-րդ հոդվածի իրավակարգավորումների տրամաբանությունից բխում է, որ բոլոր այն դեպքերում, երբ իրականացվելու է որևէ վարչական վարույթ, այն իրականացնող վարչական մարմինը պետք է պարզի, թե արդյո՞ք գոյություն ունեն իրեն վերապահված լիազորությունների շրջանակի մեջ մտնող հարցերով իրականացվող վարչական վարույթը կարգավորող հատուկ օրենքներ, և, եթե այդպիսիք գոյություն ունեն, ապա պետք է որոշի, թե որքանով են հատուկ օրենքով կարգավորված իր կողմից իրականացվող վարչական վարույթի առանձնահատկությունները:

Հարկային մարմնի կողմից հարկային պարտավորությունների գանձման վարչական վարույթի շրջանակներում ինչպես թղթային եղանակով, այնպես էլ էլեկտրոնային համակարգի միջոցով ընդունվող` ՀՀ հարկային օրենսգրքով և օրենքով նախատեսված պարտադիր ծանուցման ենթակա փաստաթղթերի, այդ թվում` որոշումների ծանուցման կարգը, ինչպես նաև այդ փաստաթղթերի ուժի մեջ մտնելու կարգը նախատեսվում են ՀՀ հարկային օրենսգրքով:

ՀՀ հարկային օրենսգրքի (այսուհետ` Օրենսգիրք) 4-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն` հարկային հարաբերությունները կարգավորող իրավական ակտերի կիրառության իմաստով` ստորև նշված հասկացություններն ունեն հետևյալ իմաստն ու նշանակությունը. (...)

64) **պարտադիր ծանուցման ենթակա փաստաթղթեր`** հարկային մարմնի կողմից Օրենսգրքի 398-րդ հոդվածի 5-րդ մասով նախատեսված` չվճարված հարկային պարտավորությունների գանձման կամ հարկ վճարողի գույքի արգելանքի վարչական վարույթների շրջանակներում ինչպես թղթային եղանակով, այնպես էլ էլեկտրոնային համակարգի միջոցով ընդունվող` Օրենսգրքով և օրենքով նախատեսված փաստաթղթեր (արձանագրություններ, արգելանքի հանձնարարագրեր, որոշումներ, ծանուցագրեր), ինչպես նաև հարկային ստուգումների և ուսումնասիրությունների շրջանակներում հարկային մարմնի կողմից կազմվող` Օրենսգրքով նախատեսված փաստաթղթեր (հանձնարարագրեր, ակտերի և արձանագրությունների նախագծեր, ակտեր, արձանագրություններ, որոշումներ, հրամաններ):

66) **հարկ վճարողներին էլեկտրոնային ծանուցում`** պարտադիր ծանուցման ենթակա փաստաթղթերի` հարկային մարմնի հաշվետվությունների ներկայացման էլեկտրոնային կառավարման համակարգի հարկ վճարողի անձնական էջում տեղադրում, որը հավաստվում է էլեկտրոնային կառավարման համակարգի կողմից:

Օրենսգրքի 330-րդ հոդվածի համաձայն` հարկային և լիազոր մարմինների հսկողության շրջանակներում իրականացվող վարչական վարույթի նկատմամբ կիրառվում են «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի դրույթները, եթե հարկային մարմինն հսկողության լիազորություններ վերապահող իրավական ակտերով սահմանված չեն վարչական վարույթի առանձնահատկություններ:

Օրենսգրքի 398-րդ հոդվածի 5-րդ մասի համաձայն` հարկային մարմնում վարվող` հարկ վճարողի անձնական հաշվի քարտերում Օրենսգրքով կամ վճարների վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետության օրենքներով սահմանված կարգով չվճարված հարկային պարտավորությունների առաջացման դեպքում, բացառությամբ ստուգման կամ այլ վարչական ակտերով հարկային պարտավորություններ առաջադրված լինելու դեպքերի, հարկային մարմնի նախաձեռնությամբ «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված կարգով հարուցվում է չվճարված հարկային պարտավորությունների գանձման վարչական վարույթ, եթե չվճարված հարկային պարտավորության չափը գերազանցում է 200 հազար դրամը կամ հարկային պարտավորության առաջացման օրվանից հետո անցել է երկու ամսից ավելի ժամանակ:

Նույն հոդվածի 5.1-րդ մասի համաձայն` հարկային մարմնի կողմից նույն հոդվածի 5-րդ մասով նախատեսված` չվճարված հարկային պարտավորությունների գանձման կամ հարկ վճարողի գույքի արգելանքի վարչական վարույթների շրջանակներում ինչպես թղթային եղանակով, այնպես էլ էլեկտրոնային համակարգի միջոցով ընդունվող` Օրենսգրքով և օրենքով նախատեսված պարտադիր ծանուցման ենթակա փաստաթղթերը (արձանագրություններ, արգելանքի հանձնարարագրեր, որոշումներ, ծանուցագրեր) հարկ վճարողներին կարող են ծանուցվել էլեկտրոնային ծանուցման եղանակով: Սույն մասում նշված պարտադիր ծանուցման ենթակա փաստաթղթերին հարկ վճարողը համարվում է պատշաճ ծանուցված հարկային մարմնի հաշվետվությունների ներկայացման էլեկտրոնային կառավարման համակարգի անձնական էջում նշված փաստաթղթերը տեղադրելու օրվանից, որը հավաստվում է էլեկտրոնային համակարգի կողմից: Պարտադիր ծանուցման ենթակա փաստաթղթերն ուժի մեջ են մտնում հարկ վճարողի կողմից նշված փաստաթղթերի մասին պատշաճ ծանուցվելու հաջորդ օրվանից:

Վճռաբեկ դատարանն արձանագրում է, որ բացառությամբ ստուգման կամ այլ վարչական ակտերով հարկային պարտավորություններ առաջադրված լինելու դեպքերի, 200.000 ՀՀ դրամը գերազանցող հարկային պարտավորության կամ հարկային պարտավորության առաջացման օրվանից երկու ամսից ավելի ժամանակ անցած լինելու դեպքերում օրենսդիրը հարկային մարմնին լիազորել է իր նախաձեռնությամբ հարուցել չվճարված հարկային պարտավորությունների գանձման վարույթ, որի շրջանակներում ընդունվող` օրենքով և

Օրենսգրքի 4-րդ հոդվածի 1-ին մասի 64-րդ կետով նախատեսված պարտադիր ծանուցման ենթակա փաստաթղթերը (արձանագրություններ, արգելանքի հանձնարարագրեր, որոշումներ, ծանուցագրեր) հարկ վճարողներին կարող են ծանուցվել էլեկտրոնային եղանակով:

Պարտադիր ծանուցման ենթակա փաստաթղթերի՝ հարկ վճարողներին էլեկտրոնային եղանակով իրազեկումը հարկային մարմնի հաշվետվությունների ներկայացման էլեկտրոնային կառավարման համակարգի հարկ վճարողի անձնական էջում տեղադրելու միջոցով, որը հավաստվում է էլեկտրոնային կառավարման համակարգի կողմից, կարող է համարվել անձի՝ պատշաճ ծանուցման եղանակ, քանի որ հարկ վճարող սուբյեկտները (անհատ ձեռնարկատերերը և իրավաբանական անձինք) և հարկային գործակալները համապատասխան ոլորտում մասնագիտացված գործունեություն իրականացնող պրոֆեսիոնալ սուբյեկտներ են, որոնք, օգտվելով հարկ վճարողի անձնական էջից, ներկայացնում են հաշվետվություններ հարկային մարմնին: Բացի այդ, ծանուցման տվյալ եղանակը համապատասխանում է Եվրոպական դատարանի սահմանած չափանիշներին, քանի որ առկա չէ նախապես հրապարակված եղանակով է իրականացվում ծանուցումը, ինչպես նաև վերոնշյալ անձանց՝ մասնագիտացված գործունեություն իրականացնող պրոֆեսիոնալ սուբյեկտներ լինելու հանգամանքը բացառում է պարտադիր ծանուցման ենթակա փաստաթղթի մասին նրանց չիրազեկվելու հանգամանքը՝ պայմանավորված համացանցին անհասանելիությամբ կամ համակարգչային կիրառման տեսանկյունից անգրագիտությամբ:

Այսպիսով, պարտադիր ծանուցման ենթակա փաստաթղթերի ծանուցումը կարող է իրականացվել հարկային մարմնի հաշվետվությունների ներկայացման էլեկտրոնային կառավարման համակարգի հարկ վճարողի անձնական էջում տեղադրելու միջոցով, որը հավաստվում է էլեկտրոնային կառավարման համակարգի կողմից, որին հաջորդող օրն էլ համապատասխան փաստաթուղթը համարվում է ուժի մեջ մտած:

Վերոգրյալի հիման վրա՝ անդրադառնալով դատարան վիճարկման հայց ներկայացնելու ժամկետներին՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրում է, որ վիճարկման հայց ներկայացնելու ժամկետի հաշվարկման ելակետը տվյալ գործերով համարվում է վարչական ակտի ուժի մեջ մտնելու, այն է՝ հարկային մարմնի հաշվետվությունների ներկայացման էլեկտրոնային կառավարման համակարգի՝ հարկ վճարողի անձնական էջում տեղադրելուն հաջորդող օրը, որը հավաստվում է էլեկտրոնային կառավարման համակարգի կողմից, որից էլ հաշվարկվում է ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 72-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետով նախատեսված ժամկետի հոսքը:

Վճռաբեկ դատարանի իրավական դիրքորոշումների կիրառումը սույն գործի փաստերի նկատմամբ.

Սույն գործը հարուցվել է Ընկերության կողմից ներկայացված վիճարկման հայցի հիման վրա, որով վերջինս պահանջել է անվավեր ճանաչել Կոմիտեի 15.09.2022 թվականի թիվ 72655-9Ա որոշումը: Միաժամանակ ներկայացվել է բաց թողնված դատավարական ժամկետը վերականգնելու վերաբերյալ միջնորդություն:

Դատարանը 30.10.2023 թվականի որոշմամբ բաց թողնված դատավարական ժամկետը վերականգնելու մասին Ընկերության միջնորդությունը մերժել է՝ պատճառաբանելով, որ «(...) պատասխանող Պետական եկամուտների կոմիտեն 04.10.2023 թվականի միջնորդությամբ հայտնել է, որ վիճարկվող վարչական ակտը տեղադրվել է 19.09.2022 թվականին և որպես ապացույց կցել է էլեկտրոնային համակարգից քաղվածք, որից տեսանելի է 19.09.2022 թվականին Պատասխանողի կողմից վիճարկվող վարչական ակտը էլեկտրոնային համակարգում տեղադրելու փաստը:

(...) հայցվորի համար վիճարկման հայց ներկայացնելու ժամկետը սկսել է հոսել 20.09.2022 թվականից (19.09.2022 թվականին Պատասխանողի կողմից վիճարկվող վարչական ակտը էլեկտրոնային համակարգում տեղադրելու հաջորդող օրվանից) և ավարտվել է 21.11.2022 թվականին, սակայն Հայցվորը հայցադիմումը ներկայացրել է 29.12.2022 թվականին, այսինքն վիճարկման հայց ներկայացնելու համար նախատեսված երկամսյա ժամկետի ավարտից հետո:

(...) Տվյալ պարագայում, բաց թողնված դատավարական ժամկետը հարգելի համարելու մասին միջնորդությամբ հայցվորը հայտնել է, որ վարչական վարույթի նյութերով չի հաստատվում այն հանգամանքը, որ հայցվորը 19.09.2022 թվականին իրազեկվել է վարչական ակտի մասին»:

Վերաքննիչ դատարանը 22.01.2024 թվականի որոշմամբ Ընկերության վերաքննիչ բողոքը մերժել է և Դատարանի 30.10.2023 թվականի «Բաց թողնված դատավարական ժամկետը վերականգնելու միջնորդությունը մերժելու մասին» որոշումը թողել է անփոփոխ՝ այն պատճառաբանությամբ, որ «(...) մասնավորապես՝ «Taxpayer 3.69.0» ծրագրից հանված քաղվածքի, ուսումնասիրության արդյունքում Վերաքննիչ դատարանն արձանագրում է, որ վիճարկվող 15.09.2022 թվականի թիվ 72655-9Ա որոշումը հարկային մարմնի հաշվետվությունների ներկայացման էլեկտրոնային կառավարման համակարգի՝ հայցվորի անձնական էջում տեղադրվել է 19.09.2022 թվականին և հայցվորն իր անձնական էջ մուտք է գործել նույն օրը, ժամը՝ 18:33 րոպե 43 վայրկյանին, այսինքն՝ հայցվորը 19.09.2022 թվականից տեղեկացված է եղել վիճարկվող վարչական ակտի մասին, իսկ հայցվորի համար վիճարկման հայց ներկայացնելու ժամկետը սկսել է հոսել 20.09.2022 թվականից և ավարտվել

Է 21.11.2022 թվականին, սակայն հայցադիմումը սույն դեպքում դատարան է ներկայացվել միայն 29.12.2022 թվականին: Ուստի, (...) հայցվորը բաց է թողել վիճարկման հայց ներկայացնելու համար օրենքով սահմանված երկամսյա ժամկետը, իսկ բաց թողնված դատավարական ժամկետը վերականգնելու մասին միջնորդությունը չի պարունակում որևէ հիմնավորում 19.09.2022 թվականից հետո (թիվ 72655-9Ա որոշման մասին ծանուցվելուց հետո) վիճարկման հայց ներկայացնելու համար սահմանված երկամսյա ժամկետը բաց թողնելու պատճառները հարգելի լինելու մասին»:

Վերոգրյալ իրավական դիրքորոշումների լույսի ներքո, անդրադառնալով Վերաքննիչ դատարանի հետևությունների հիմնավորվածությանը, Վճռաբեկ դատարանն արձանագրում է հետևյալը.

Սույն գործի փաստերի համաձայն՝ Կոմիտեն 15.09.2022 թվականին կայացրել է «Չկատարված հարկային պարտավորությունները գանձելու մասին» թիվ 72655-9Ա որոշումը, որով որոշել է Ընկերությունից գանձել 1.023.797 ՀՀ դրամ պարտավորության գումար

(հավելվածի գ.թ. 16-17):

Որոշումն Ընկերությանն է ներկայացվել հաշվետվությունների ներկայացման էլեկտրոնային կառավարման համակարգի անձնական էջի միջոցով: «Taxpayer 3.69.0» ծրագրից հանված քաղվածքի ուսումնասիրությունից պարզվել է, որ վիճարկվող 15.09.2022 թվականի թիվ 72655-9Ա որոշումը հարկային մարմնի հաշվետվությունների ներկայացման էլեկտրոնային կառավարման համակարգի՝ հայցվորի անձնական էջում տեղադրվել է 19.09.2022 թվականին

(հավելվածի գ.թ. 49-50):

Սույն որոշմամբ արտահայտված իրավական դիրքորոշումները հաշվի առնելով՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրում է, որ սույն գործով վիճարկվող վարչական ակտն ուժի մեջ է մտել 20.09.2022 թվականին, որպիսի պայմաններում վարչական ակտի ուժի մեջ մտնելու պահից սկսած մինչև 21.11.2022 թվականը՝ երկամսյա ժամկետի պահպանմամբ, Ընկերությունը կարող էր դիմել ՀՀ վարչական դատարան Կոմիտեի 15.09.2022 թվականի թիվ 72655-9Ա որոշումն անվավեր ճանաչելու պահանջով, այնինչ՝ Ընկերությունը հայցը ներկայացրել է ՀՀ վարչական դատարան 29.12.2022 թվականին:

Վերոգրյալի հիման վրա Վճռաբեկ դատարանն արձանագրում է, որ Դատարանը և Վերաքննիչ դատարանը եկել են ճիշտ եզրահանգման բաց թողնված դատավարական ժամկետը վերականգնելու մասին Ընկերության միջնորդությունը մերժման ենթակա լինելու հիմքի առկայության վերաբերյալ:

Ամփոփելով վերոգրյալ իրավական և փաստական վերլուծությունները՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրում է, որ վճռաբեկ բողոքի հիմքի առկայությունը բավարար չէ Վերաքննիչ դատարանի դատական ակտը վերացնելու համար, քանի որ Դատարանը, մերժելով բաց թողնված դատավարական ժամկետը վերականգնելու մասին Ընկերության միջնորդությունը, իսկ Վերաքննիչ դատարանը, անփոփոխ թողնելով Դատարանի որոշումը, կայացրել են ճիշտ դատական ակտեր: Հետևաբար, սույն գործով անհրաժեշտ է կիրառել ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 169-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված՝ վճռաբեկ բողոքը մերժելու և ստորադաս դատարանի միջանկյալ դատական ակտն օրինական ուժի մեջ թողնելու Վճռաբեկ դատարանի լիազորությունը:

Ելնելով վերոգրյալից և ղեկավարվելով ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 169-171-րդ հոդվածներով, 172-րդ հոդվածի 1-ին մասով՝ Վճռաբեկ դատարանը

Ո Ր Ո Շ Ե Ց

1. Վճռաբեկ բողոքը մերժել: ՀՀ վերաքննիչ վարչական դատարանի 22.01.2024 թվականի «Վերաքննիչ բողոքը մերժելու մասին» որոշումը թողնել օրինական ուժի մեջ:

2. Որոշումն օրինական ուժի մեջ է մտնում կայացման պահից, վերջնական է և բողոքարկման ենթակա չէ:

**Նախագահող
Չեկուցող**

**Հ. Բեդևյան
Ռ. Հակոբյան
Ք. Մկոյան**

Պաշտոնական հրապարակման օրը՝ 19 օգոստոսի 2024 թվական:

Փոփոխման պատմություն

Փոփոխող ակտ

Համապատասխան ինկորպորացիան

Փոփոխված ակտ

Փոփոխող ակտ

Համապատասխան ինկորպորացիան